

Міністерство освіти і науки України
Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД І СУЧАСНІСТЬ

**Матеріали
XXVII наукової конференції
здобувачів вищої освіти**

Випуск 41

С Т А Т Т І

Одеса – 2021

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Козій К.

П'ятдесят років творчої діяльності Максима Тадейовича Рильського – це достатнє випробування часом, що його блискуче витримав поет, якого тепер ми з цілковитою підставою назваємо класиком радянської – не тільки української, а й всесоюзної – літератури. М. Рильський – поет, учений, громадський діяч – один із невід'ємних елементів цієї культури. Радість творчої праці, глибокий патріотизм, що поєднує палку любов до Батьківщини з живим відчуттям дружби народів, ясне світосприймання, вільне від темних психологічних пережитків епохи жорсткої експлуатації людини людиною, – всі ці риси були притаманні поетові М. Рильському [2].

За видатні заслуги в розвитку науки і культури М. Т. Рильського було обрано академіком Академії Наук Української РСР, а згодом і Академії Наук Союзу РСР. У 1943 – 1946 роках він очолював Спілку письменників України, в 1944 – 1964 роках був директором академічного Інституту мистецтва, фольклору та етнографії. Максим Рильський – один із найвидатніших в українській та світовій літературі майстрів художнього перекладу. Наприклад, він переклав українською мовою такі всесвітньо відомі твори, як «Король Лір» В. Шекспіра, «Євгеній Онегін» О. Пушкіна, «Орлеанська діва» Вольтера, «Пан Тадеуш» А. Міцкевича, «Сірано де Бержерак» Е. Ростана. Особлива увага віддавалася поезії з російської, польської, французької мов. Вагому спадщину залишив поет і в галузі літературно-художньої критики, літературознавства, та фольклористики. Його критичні й наукові праці були видані за його життя майже 10-ма окремими книгами [7, с. 48 - 49]. Він писав про І. Котляревського, Т. Шевченка, М. Коцюбинського, І. Франка, М. Бажана, В. Василевську, М. Зерова, А. Малишка, В. Сосюру, П. Тичину та ін. [6, с. 9].

Початкове формування таланту М. Рильського припало на 1907 – 1917 роки. В ранній творчості М. Рильський щирий, відвертий, відкрито говорить

про свої настрої і почуття, бо найщирішою людиною буває саме тоді, коли над нею не стоять негласні заборони. Проте молодий поет не поспішав писати про революцію, ті суспільні рухи та зміни, що відбувалися в країні. Він належав до так званого угруповання неокласиків, які вважали, що мистецтво – це не місце для політики, для декламування якихось соціальних ідей та гучних гасел. М. Рильський, як і його колеги М. Зеров, М. Драй-Хмара, П. Филипович, Ю. Клен, виступав проти заангажованості мистецтва, і саме лірика цього періоду, вільна від політичних запитів, яка йшла від серця поета, найбільше схвилює читача. Поет багато уваги приділяв пейзажній ліриці, бо у тому бурхливому, неспокійному житті, у тій круговерті війн та смертей, що супроводжувала перші три десятиліття ХХ століття, саме природа залишалася єдиною відрадою, чистим, незаплямованим людською ненавистю джерелом натхнення.

Світ природи відбивається вже в найперших віршах М. Рильського, зокрема й в тих, що склали збірку «На білих островах» (1910 р.). Її ліричний герой спостерігає земне життя з «білих островів» хмар. Поет створює персоніфікований образ літа, малюючи дівчину «в шатах зелених» з «росами-перлами» в косах [3; с. 308].

Природа рідного краю – головний образ ліричних поезій збірки «Під осінніми зорями» (1918 р.) та ідилії «На узліссі» (1918 р.). З'ясовуючи мотиви цих творів, дослідники аргументовано проводили паралелі між ними й лірикою Афанасія Фета, Федора Тютчева, Олександра Блока, показуючи деяку залежність М. Рильського від них у плані користування прийомами художніх асоціативних зв'язків. Та впадає в око й суто своє, притаманне тільки М. Рильському, – ясність і прозорість поетичного малюнка, щирість в освідченні людини улюбленій природі. Мініатюра «Поле чорніє» вражає яскраво вираженим почуттям єдності героя з рідною землею. Чарує в поезії чіткість образів, що прямо гірляндюю звисають у ній, до щему хвилює емоційність, яку вони виражають. Тому відомий український літературознавець, академік Л. М. Новиченко мав усі підстави, щоб сказати

про жагу простого людського щастя, досконало вираженого поетом [1, 38 – 39 с.].

Герой ідилії «На узліссі» Максим захоплено сприймає багатство й красу природи, йому приносять насолоду полювання й рибальство, праця в саду. І хоч герой живе в «хатині лісовій», проте він не відірваний від світу, від культури. У хатині є гарна книгозбірня творів класиків, що сприяє морально-духовному оздоровленню людини, яку втомили жажливі катаклізми епохи. Таким незвичним, але дуже містким образом поет звернув увагу на високу місію художньої творчості в збереженні культурних надбань поколінь, на її можливості використовувати скарби минулого при будівництві теперішнього й підготовки могутнього. Так у поезії М. Рильського стала кристалізуватися його друга магістральна тема – духовність, культура, мистецтво, її вияви помітні у віршах 1920-х років, позначених поетикою неокласицизму.

На противагу пролеткультивцям і футуристам, які закликали зруйнувати традиції минулого й на голому ґрунті починати будівництво нової культури, М. Рильський і його однодумці високо підносять класичну спадщину. Збірка «Троянди й виноград» (1957 р.) була однією з тих поетичних книжок, які відкривали новий період у розвитку всієї української літератури, уся вона осяяна отим світлом, що характеризувало лірику «Синьої далечини», кращі твори неокласицистичного етапу творчості письменника. Через символічні образи троянд і винограду глибоко й поетично розкрито радість повнокровного буття людини, мудро показано, у чому полягає смисл, глибина її щастя. Образом поезії «Третє цвітіння» дослідники характеризували творчість поета на схилі літ. «Третє цвітіння» об'єднує чотири збірки поета «Голосіївська осінь», «Згряя веселиків», «В затінку жайворонка», «Зимові записи». Поетичним шедевром можна назвати світлу елегію «Коли копають картоплю...». Вражає щедрість предметних деталей, за допомогою яких картина української осені постає зримою, відчутною. Збірка «Згряя веселиків» (1960 р.) умістила поезію «Рідна мова», уперше прочитану

автором попереднього року на IV з'їзді українських письменників і сприйняту громадськістю як громадянську акцію. Це твір про нечувані страждання української мови, про глум, який чинили над рідним словом. Показуючи знущання імперських чиновників над українською мовою, поет звертає увагу на тортури, яких вона зазнавала: їй виривали язик, її розлючено топтали, кидали за ґрати. Наша мова була порубана, посічена, як герой старовинної думи Федір Безрідний. І все ж вона не загинула, вижила, зберегла свій дух.

Максим Рильський був незрівняним майстром слова, усі його переклади сягають рівня оригіналу. Відчуття духу й стилю першотвору ніколи не зраджувало йому, тому українською мовою легко й прозоро звучить дзвінкий пушкінський ямб, природно лунають саркастично-іронічні вольтерівські рядки, спалахують пристрасні емоції Адама Міцкевича та задушевні роздуми Янки Купали.

Учений-академік проорав глибоку борозну на ниві фольклористики й літературознавства, етнології й мистецтвознавства. Йому належать такі ґрунтовні дослідження, як «Українські думи та історичні пісні», «Українська поезія дожовтневої доби», «Про поезію Тараса Шевченка», «Художній переклад з однієї слов'янської мови на іншу», «Природа і література» та інші [4].

Отже, у своїх поезіях заглиблювався у красу природи України, життя звичайних людей. Особливістю його індивідуального стилю є багатство ритмічних та інтонаційних ходів, виняткова мелодійність, музичність вірша, багатство тропів – метафор, алегорій, персоніфікацій і порівнянь. Характерним для М. Т. Рильського є постійне оновлення поетичного словника, насичення його словами щоденного вжитку, вміння пробити поетичними звичайні, «прозаїчні» слова й поняття. Поет створив багато неологізмів, але так майстерно, що вони в контексті звучать, як давно вживані слова. Як досвідчений знавець класики, людина ерудована, він широко використовував історичні та літературні асоціації, паралелі, що

створювали особливий колорит поетичних творів. Вражають у віршах розгорнуті образи-символи, серед яких найвідомішими є образи троянди й винограду: «У щастя людського два рівних є крила: Троянди й виноград, красиве і корисне» [5, с. 122].

Зі спогадів про Максима Рильського ми довідуємося, що поет страждав через неможливість до кінця виразити свої думки, проте він знаходив можливість переосмислено в метафоричній формі донести до читача ті глибинні думки, що непокоїли його.

Творчість Максима Тадейовича Рильського запам'ятовується читачеві ще зі шкільних років. Можна із впевненістю сказати, що поету вдалося досягти неабияких успіхів у створенні справжнього поетичного мистецтва, зворушливого та чуттєвого. Рядки його віршів доторкаються до серця читача, не залишаючи байдужим.

-
1. Авраменко О. Українська література: підручник для 11 класу закладів середньої освіти. К.: Грамота, 2018. 256 с.
 2. Білецький О. Творчість Максима Рильського. *Osvita.ua* / <https://osvita.ua/school/literature/b/66480/>
 3. Витвицька С. Українська література: Комплексна підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання. Тернопіль: Підручники і посібники, 2014. 480 с.
 4. Життя і творчість М. Т. Рильського. *Українська література: Електронна бібліотека*// <https://ukrclassic.com.ua/katalog/r/rilskij-maksim/2401-zhittya-i-tvorchist-m-t-rilskogo>
 5. Рильський М. Збірка поезій. К.: Центр учбової літератури, 2018. 143с.
 6. Руда Т. Грані великого таланту: Максим Рильський – поет, перекладач, учений: монографія. К.: ІМФЕ, 2017. 144 с.
 7. Фасоля А. М. Українська література: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. К.: УОВЦ «Оріон», 2019. 240 с.